

Jan Erixon:

BRUSTENHETENS VÅGLÄNGD

Bland de som gjort avtryck upptäcker jag Harry Månsus i publiken vid releasen av min senaste bok om Fjodor Dostojevskij. När vi träffas efteråt väcks en ström av minnen till liv, och blandar sig plötsligt med ett yttrande i Strindbergs Röda rummet: ”Sällsamma och oförutsedda är i sanning försynens skickelser.”

Ja, skickelserna i livet – det som bara händer utan att man just då tycker sig vara särskilt ledd av Gud – personliga möten i Mangsfonden till exempel. Just denna period i livet när verksamhetsivern var på topp; men den mest djupgående drivkraften saknade ursprunglig kontur, då – tycker jag mig förstå NU – vakade Den Allsmäktige över det heliga syskonskapet, det bristfälliga.

En rännil från Mangs till Dostojevskij?

”Brustenhets våglängd” är (så långt jag vet) en term myntad av Harry Månsus. Hans våglängd kan ha varit den som satte mig på spåren in i Fjodor Dostojevskijs litteratur. Gemensamt var vi attraherade av Frank Mangs. Harrys finlandssvenska idiom hade nog emellertid en mer finstämd relation till den nordiska evangelisten än den beundran jag själv kände.

Efter mötet med Harry Månsus i Stockholm kommer jag inte ifrån en spontan reflexion: Kan en rännil ha tagit sig in i min själ från hans Mangs-inspirerade känsla för den illa medfarna och marginaliserade människan? Var det inte i Mangsfonden vi på nytt tog oss an romanen Sången om livet, Mangs enda roman? Och då jag blev så tagen av en barndomshändelse som Jesus erinrar sig vid mötet med den samariska kvinnan vid brunnen i Sykar?

Under den brännheta solen i romanen ser Jesus kvinnan framför sig. Plötsligt träder en bild från barndomen honom i minnet. Han och några andra pojkar leker, och upptäcker en stinkande avskrädeshög i utkanten av Nasaret. Under leken kommer han av misstag

närmare skräphögen, men hejdar sig när han ser en blomknopp, kanske en lilja. Han kommer ihåg hur han tidigt nästa morgon medan andra sover beger sig iväg till den illaluktande högen. Häpnar när han ser hur blomknoppen nu har slagit ut sin praktfulla blomkalk, och längst ner i botten glänser en stor daggdroppe. Den var så ren och lyste så starkt! ”Ett liknande under håller nu på att ske med henne” som han ser stå bredvid sig.

Vilsna evighetsbarn vid livets och nådens källsprång

Frank Mangs dramatisering av händelsen i Johannesevangeliet är som en scen hämtad från Dostojevskij. Brustenhetsens våglängd dominerar och visar det kristna mysteriet. Till exempel representerar Sonja i Brott och straff detsamma som avskrädeshögens rena lilja i Nasaret. Sonja, vars kärlek besudlat hennes rykte. Nu vågar hon nästan inte lyfta blicken mot Raskolnikov, mördaren, när han ber henne läsa om hur Jesus uppväcker Lasaros från de döda. Hon skakar av feberrysningar under det att ”ljusstumpen i den skeva staken belyser matt det torftiga rummet där mördaren och skökan möts på ett så egendomligt sätt för att läsa den heliga boken”, säger berättaren.

I samma härnad befinner sig Grusjenka. Men nåden finner henne likt herden som hittar ett borttappat får. Hon har moraliskt förnedrats av den av vällust sjudande girigbuken Fjodor Karamazov och hans oförsonlige son. Inte att undra på att människens lystna förväntningar på henne slår tillbaka i en önskan att förföra novisen, den gudfruktige Aljosja. Han i sin tur befinner sig i en religiös kris därför att klostrets andlige mentor plötsligt har dött.

Vår tids läsare blir inte förvånade när den frustrerade Aljosja därför ger efter för frestelsen att besöka den attraktiva unga damen. Som en kelsjuk kattunge tar sig Grusjenka upp i Aljosjas knä. Men det vill sig inte riktigt. Aljosjas sinnesstämning svarar inte mot hennes amorösa trevanden. Det oväntade som emellertid händer är att den i andligt avseende krisdrabbade Aljosja i mötet med Grusjenka lär sig en läxa. Alldeles oförberett yppar sig något som varken han eller hon räknar med. Sanningen kommer från ett oväntat håll.

Själv lågsint, vild och passionerad får Grusjenka kännedom om starens död. ”Herre Gud, det visste jag inte!” utropar hon och gör korstecknet. Oförhappandes signalerar hon med både språk och gest närvaron av ett heligt sammanhang. Korstecknet erinrar om en historisk händelse som varken hon eller någon annan just då räknar med: Med ett förflugit ord uppenbarar Grusjenka Kristi outgrundliga kärlek från en situation då Jesus tycks övergiven av Gud. Samtidigt ser hon plötsligt på Aljosja med andra ögon, med ömhet och kärlek.

Evangeliet flödar ur brustenheten

Aljosja vaknar upp som ur en dröm och nånting tänds i hans ansikte. Han blir varse att hon vill skona honom. Han kommer för att finna en ond människa, och så finner han en uppriktig och förstående syster. Han finner en skatt, en kärleksfull och ömsint varelse som visar hänsyn. Och vänd mot henne säger han: ”Du har upprättat min själ!”

Om brustenhetsens våglängd blev jag själv påmind vid ett sammanträde (ja, vi sa så på den tiden; nu heter det ju ”möte”) i Immanuelskyrkan. Vår ordförande Agne Nordlander brukade alltid vara välkomnande på plats, men den här gången fick vi vänta innan han andfådd och ursäktande förklarade dröjsmålet. På Stockholms Central

hejdades han av en ovanlig syn: Omringad av en hop av människor stod en berusad kvinna och sjöng en psalm:

*Jesus för världen givit sitt liv, öppnade ögon Herre mig giv.
Mig att förlossa offrar han sig, då han på korset dör ock för mig.*

*O, vilken kärlek underbar sann, aldrig har någon älskat som han.
Frälst genom honom, lycklig och fri vill jag hans egen evigt nu bli.*

*Tag mig, då Herre, upp till ditt barn. Lös mig från alla frestelsens garn.
Lär mig att leva, leva för dig, glad i din kärlek offrande mig.*

”Tänk”, sa Agne Nordlander djupt rörd, ”att evangeliet kan flöda ur en drucken kvinnas mun.” Det som sker i Fjodor Dostojevskijs litteratur händer av allt att döma i Sverige. Med henne på Stockholms Central ber jag: Öppnade ögon, Herre mig giv!

Jan Erixon (pastor, evangelist, författare)